

NAMIBIAN ITSENÄISYYDEN 20-VUOTISJUHLA

Espoo 21.3.2010

Juhlapuhe ministeri Pertti Paasio

Itsenäisen Namibian ensimmäinen päivä kohtasi iloisen aamiaisseurueen Suomen edustuston terassilla Windhoekissa päivälleen 20 vuotta sitten. Suomen hallitusta itsenäisyysjuhlallisuuksissa edustanut valtuuskunta, jonka johdossa minulla oli kunnia olla, oli saanut vieraakseen joukon Namibian uuden hallituksen ministereitä. Tapaamisen taustoista kertoi paljon se, että keskustelua käytiin enimmäkseen suomeksi. Kamppailu Namibian itsenäisyydestä oli jo pitkään ollut yhteinen asia ka yhteinen päämäärä. Hetki oli juhlallinen, vaikka se ei ilmeeltään ollutkaan vaka-va.

Namibialaisista ministreistä monet olivat meille vanhoja tuttuja. He vannoivat virkavalan Yhdistyneiden kansakuntien edustajalle monituhantisen yleisön ja laajan kansainvälisen kutsuvierasjoukon todistaessa tapahtumaa pääkaupungin stadionilla. Oli juhlallista olla mukana, kun vuosikymmenien päämäärä oli saavutettu, päämäärä, joka oli aikanaan kaukainen, joskus ehkä ylivoimaiseltakin näyttävä mutta aina tavoittelemisen arvoinen.

Namibia itsenäistymiseen johtanut historiallinen prosessi poikkesi olennaisella tavalla 50-luvun lopulla käynnistyneestä Afrikan maiden itsenäistymisestä. Se oli erityistapaus, draama, jossa merkittävää roolia näytteli Etelä-Afrikan rotusorolle periaatteensa ja käytäntönsä perustuva hallitus. Namibia oli laittomasti liitetty Etelä-Afrikkaan, eikä laillisella isännällä, YK:lla, ollut käytännössä siellä sananvaltaa.

On kiistelty siitä, missä määrin Etelä-Afrikkaa vastaan suunnatut kansainväliset pakotteet vaikuttivat siihen, että apartheid lopulta sortui, ja demokratialle perustuvan yhteiskunnan rakentaminen kävi mahdolliseksi. Vaikka Etelä-Afrikan sotusortopolitiikkaa vastaan rakennettu muuri rakkoilkin, oli sillä epäilemättä runsaasti myös merkitystä, lopulta ratkaisevaa merkitystä. Tällaisen käsityksen ilmaisi mm. Etelä-Afrikan silloinen presidentti keskusteluissa Suomen valtuuskunnan kanssa.

Rotusorron sortuminen loi edellytykset Namibian itsenäistymiselle, mutta vasta edellytykset. On tietenkin selvää, että noiden edellytysten täytymiseen niin Etelä-Afrikassa kuin Namibiassakin tarvittiin vahva kansalli-

nen tahto toimia ja kyky toimia. Kansallisten vapautusliikkeiden vuosikymmenien mittainen taistelu ja laajat kansainväliset yhteydet saivat aikaan paineen, joka lopulta johti demokratian voittoon ja Namibian valtion syntyyn.

Historian kulun kriittinen tarkkailija voi tietenkin perustellusti kysyä, miksi kesti niin kauan saavuttaa suvereniteetti ja ihmisoikeudet, jotka olivat laajalti hyväksytyjä ja joiden saavuttamiseksi mm. YK niin kovasti ponnisteli. Rotusortopolitiikan ja kolonialismin vannoutuneita puolustajia ei julkisuudessa juurikaan näkynyt. Vahvoja voimia kuitenkin riitti pitämään epäinhimillisiä järjestelmiä vallassa ja voimassa. Demokratia ja ihmisoikeudet eivät riittävän laajalti sittenkään olleet riittävässä määrin arvoasteikon kärkipäässä. Ne olivat tärkeitä arvoja julistuksen tasolla mutta eivät enää tekojen tasolla.

Niiden, joille teot olivat tärkeitä, niin kansanliikkeiden kuin yksilöidenkin, oli ponnistettava välinpitämättömyyden ilmapiirissä. Välinpitämättömyys on usein – näinäkin aikoina – vaikeampi este kuin kiivas vastustus.

Kansallisten vapautusliikkeiden kuten SWAPON oli osaltaan löydettävä kansainvälisiä yhteyksiä tahoille, joissa niiden tavoitteet otettiin vakavasti. Tässä viitekehyksessä minullakin oli jo verraten varhaisessa vaiheessa tilaisuus tavata namibialaisia vapaustaistelijoita, jotka joutuivat toimimaan pitkälti oman maansa ulkopuolella. Niin sanotut etulinjan maat muodostivatkin tärkeän tukiverkoston vapaustaistelun eri vaiheissa. Etulinjan maiden ja vapautusliikkeiden yhteydet esimerkiksi pohjoismaiden kirkkoihin ja työväenliikkeeseen laajensivat verkostoa edelleen.

Yhdistyneiden kansakuntien lukuisat päätöslauselmat antoivat lujan oikeudellisen pohjan Namibian itsenäistymiselle. Etelä-Afrikan hallinto sen alueella oli laitton, ja sen oli poistuttava. Näitä päätöslausemia oli suhteellisen helppo saada aikaan. Vaikeudet tulivat sitten täytäntöönpanopuolella.

Niistä persoonista, jotka YK:n puitteissa työskentelivät oli Namibian tulevaisuuden kannalta epäilemättä merkittävin Martti Ahtisaari, joka jo paljon ennen kuin historian lehti havaittavalla tavalla alkoi kääntyä, oli ottanut tavoitteekseen Namibian itsenäisyyden. Hän sai jo varhain vastuulleen tärkeitä tehtäviä. Oli parannettava maailmanjärjestön tehokkuutta ja uskottavuutta niin maailmanlaajuisesti kuin paikallisestikin. Päätöslauselmat antoivat tärkeää juridista taustaa, mutta ne saattoivat

vaikuttaa jopa tarkoituksensa vastaisella tavalla, ellei niiden uskottu johtavan käytännön toimiin.

Samalla kun me tästä tilaisuudesta lähetämme lämpimät tervehdykset itsenäiselle Namibialle, ulotamme ne myöskin Martti Ahtisaaren, joka omalla arvovalallaan juhlistaa tätä päivää itse paikalla.

Voimme jo vuosikymmenien kokemuksenkin perusteella nähdä, että juuri Martti Ahtisaaren kaltaisella persoonalla oli parhaat edellytykset viedä välillä mahdottomaltakin näyttävä itsenäisyysprosessi päätökseen. Hän tiesi, että ongelmia, odottamattomiakin, tulee varmuudella ja että ne on ratkaistava jotta suuren linjan suunta voitaisiin säilyttää. Juuri kyky nähdä suuret linjat oli Martti Ahtisaaren monista arvokkaista ominaisuuksista kenties kaikkein tärkein.

Itsenäisyysprosessin aikana oli elintärkeää säilyttää sen osapuolten luottamus. Se, ettei kaikkien osapuolten päättäväisyys pyrkiä yhteisesti asetettuun päämäärään, itsenäisyyteen, aina välttämättä ollut yhteismitallista, oli otettava huomioon. Reagointiherkkyys vaihteli tapauksittain. Tiedämme, että oli hetkiä, jolloin oli toimittava nopeasti ja välittömästi. Osapuolten toisiaan kohtaan tuntemat epäluulot olivat syvällä. Koviakin reaktioita oli odotettavissa, ja niitä nähtiinkin. Suurta tavoitetta ei kuitenkaan saanut päästää katoamaan.

Tällaisissa tehtävissä ja tällaisissa tilanteissa ei ollut aikaa ajatella omaa asemaa eikä omaa kuvaa muiden ja maailman silmissä. Martti Ahtisaaren perusluonteeseen kuuluu vahva itsetunto, joka ei ollut horjutettavissa vaikeinakaan hetkinä. Hän tapasikin sanoa, että häntä saa kutsua ihan miksi vain, mutta tavoitteista ja sopimuksista on pidettävä kiinni.

Kun Namibian itsenäisyydestä puhutaan, on meillä suomalaisilla aivan erityisiä syitä muistella sen pitkää historiaa. Suomalaiset lähetystyöntekijät tulivat alueelle jo pitkälti toista sataa vuotta sitten. Yli sata vuotta myöhemmin toteutuneen Namibian itsenäisyyden kannalta on olennaista se sivistystyö, jota suomalaiset ja sittemmin Namibian kirkko tekivät paikallisen väestön keskuudessa. Moni itsenäistyvän ja itsenäisen Namibian johtohenkilöistä oli saanut suomalaisperäisen peruskoulutuksen. Oli oivallettu se vanha viisaus, jonka mukaan pahin vihollinen on kansan tietämättömyys.

Vanhan rappeutumaan päässeen kirkon restauroiminen suomalaisin kehitysyhteistyövaroin on symbolina arvokkaasta perinnöstä.

Kun Namibian itsenäisyysprosessi eteni, tuntui perin johdonmukaiselta, että sitä tukemaan jaa täytäntöön panemaan lähetettäisiin nimenomaan suomalaisia rauhanturvaajia. Tämä tavoite toteutuikin, mikä epäilemättä oli onnellista itsenäisyysprosessin etenemisen kannalta.

Silloisten rauhanturvasääntöjen mukaan joukkojen sijoittamisen edellytyksenä oli kaikkien osapuolten hyväksyntä. Suomi oli kannanotoillaan julkisuudessa ottanut tämän huomioon. Kynnys tältä osin oli riittävän matala. Toiminnan edellytykset oli turvattu.

Suomalaisen rauhanturvatoiminnan suuriin periaatteisiin kuuluu mahdollisimman hyvine ja luontevien suhteiden luominen ja ylläpitäminen paikallisväestöön. Rauhanturvaajien ei tule eristäytyä muurien taakse. Tämä tärkeä periaate näkyikin monella tavalla. Suomalaisten rauhanturvaajina toimivien tutkijoiden toimesta aikaansaatiiin mm. sosiologinen kyläyhteisötutkimus.

Meidän suomalaisten ei tietenkään ole syytä liika korostaa omaa rooliaamme Namibian itsenäisyysprosessin pitkässä juoksussa. Tärkeintä oli ja on kansan oma tahto.

Itsenäinen Namibia lähtee uudelle vuosikymmenelle. Sillä menestyksellä, jota me täällä tänään toivotamme, on suuri merkitys koko Afrikalle, joka etsii tietään hyvin erilaisissa olosuhteissa. Oikeus vapauteen, terveyteen ja sivistykseen on yleismaailmallinen periaate, jonka toteutumisesa esimerkeillä on suuri merkitys.

Tässä samassa hengessä on syytä tervehtiä myös Suomi-Namibia-seuraa tärkeässä työssä, etteivät polut nurmettuisi.